

УДК 159.923.2

Бунас А. А.

аспірант, викладач кафедри загальної та медичної психології,
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара
49010, Україна, м. Дніпропетровськ, пр. Карла Маркса, 36
e-mail: Alina-Bunas@yandex.ru

ПРОГНОСТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩА ВЛАСТИВІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ПРИ ПРОЯВІ СХИЛЬНОСТІ ДО РИЗИКОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ

В статті наведений стислий огляд підходів у вивченні проблеми прогностичної компетентності та схильності до ризику. Означено стан досліджень прогностичної компетентності й її ролі при проявах ризикованої поведінки людини як важливої властивості суб'єкта соціальної активності. Досліджено схильність до ризику як складну властивість особистості. Стаття презентує сучасне завершене емпіричне дослідження, метою якого був опис припущення стосовно ролі рівня сформованості прогностичної компетентності у реалізації соціальної поведінки людини та, відповідно, її адаптивної й безпечної діяльності.

Ключові слова: прогностична компетентність, ризикована поведінка, властивість особистості, схильність до ризику, антиципаційна спроможність.

Постановка проблеми. В умовах змінення організації суспільства та соціальних перетворень, що відбуваються на сучасному етапі в нашій державі, призводять до глибокого осмислення вимог суспільства до особистості, виникає необхідність передбачення наслідків її діяльності, оскільки зростає значущість можливих не лише позитивних результатів, а й втрачених можливостей та помилок людини.

Варто зазначити, що ризик являє собою постійний компонент будь-якої соціальної діяльності індивіда, це не середовище чи умова дії, це невід'ємна частина сучасного буття. Протягом життя людина постійно піддається різним видам ризику: неконтрольованому, коли ризик є ситуаційно необхідним або неминучим, та добровільному, де індивід цілеспрямовано ставить себе в умови ризикованої ситуації. Все перераховане вище зумовлює невпевненість у майбутньому та призводить до негативних наслідків.

Ризикована поведінка активно вивчається як ситуативна характеристика діяльності людини; як її адаптивність в ситуації невизначеності; суб'єктивний вибір серед багатьох альтернатив чи оціночно-прогностична категорія в ситуації багатозначності. Доцільно зазначити три напрями вивчення й дослідження проблеми ризикованої поведінки індивіда: *суб'єктивний* (дії та рішення обумовлені особистісними рисами, властивостями й якостями), *ситуаційний* (на поведінку має вплив зовнішнє середовище), *інтегративний* (поведінку людини обумовлює діалектичний

вплив взаємодії соціальних, психологічних, соціально-психологічних та ситуаційних факторів).

Схильність до ризику означає готовність приймати рішення та діяти в умовах суб'єктивної невизначеності, тобто не відмова від розгортання інтелектуальної орієнтації в ситуації, а готовність до самоконтролю дій при задалегідь відомій недоступності, браку необхідних орієнтирів, а також готовність покладатися на свій власний потенціал [6].

Інтегративне місце прогностичної спроможності людини в загальній структурі психічного відображення полягає в забезпеченні гармонії психічного світу людини, виступає запорукою успішного особистісного потенціалу. Оскільки саме особистісний потенціал відображає міру подолання особистістю виникаючих обставин, здібність людини виконувати заплановане незалежно від зовнішніх умов, у тому числі, й несприятливих, певною мірою подолання особистістю самої себе, тому актуальним є проблема передбачення та побудови майбутнього саме в аспекті ризикованої поведінки особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Здатність прогнозувати, як будь-яка здібність людини, проявляється та формується в діяльності, має свої природні передумови розвитку, що обумовлені суспільно-історичними факторами. Перші погляди на феномен антиципації як особливої активності індивіда зафіксовані в працях Августина Аврелія, де феномен пояснюється як когнітивна спрямованість на відображення та побудову майбутнього [11]. Пояснення даного феномену також відображені в роботах Е. А. Араб-Огли, І. В. Бестужева-Лади та інших [4], де висвітлені форми передбачення та їх зв'язок з прогнозуванням. Передбачення — це інформаційний, когнітивний аспект випереджального відображення, властивий живій матерії [12].

Поряд з дефініціями «прогностична компетентність» та «антиципаційна спроможність» досить часто в психологічній літературі зустрічаються такі терміни, як «антиципація», «ймовірне прогнозування», «попереджуючий синтез», «установка», «модель бажаного майбутнього», «оперативна надбудова», «акцептор результату дії, випереджаюче відображення», «нервова модель стимулу», «екстраполяція», «попереджувальна поведінка» [1]. Тому в своєму дослідженні ми спираємося на наступне визначення прогностичної компетентності як полідетермінованої властивості, що в методологічному плані може поєднувати в собі основні види детермінації психічного — фізіологічний, феноменологічний, соціально-практичний та ситуативний, а значить, є здатністю людини передбачати хід подій, власних дій, переживань, вчинків оточуючих й, відповідно, будувати діяльність на підставі адекватного ймовірнісного прогнозу.

Поняття прогностичної компетентності входить в систему загальнопсихологічних категорій та може бути проаналізована як властивість особистості, її здібність, як психічний процес, як діяльність.

Згідно з дослідженнями низки науковців [7; 8; 9; 10], прогностична компетентність є відносно незалежною, автономною характеристикою особистості серед інших її властивостей; взаємозв'язок з останніми має нелінійний, багатомірний, опосередкований характер, тому можна вважати,

що дана компетентність людини — це психологічно неоднорідний феномен, який має вплив на адаптацію та регуляцію поведінки індивіда.

Розгортання досліджень проблеми прогностичної компетентності у множинних напрямках чітко визначило основні особливості даного феномену. По-перше, прогностична компетентність існує як властивість особистості, але актуальною вона стає, коли розгортається як психічний процес [7; 8]. По-друге, дана компетентність проявляється у вигляді довільної, усвідомленої та цілеспрямованої активності, має статус діяльності і, відповідно, може бути проаналізована з точки зору структури діяльності через опис її мотивів, задач, цілей, дій [5; 10]. По-третє, прогностична компетентність певним чином формує відношення до майбутнього, є інструментом взаємодії суб'єкта з майбутнім і може бути ідентифікована як форма пізнання останнього [7; 9].

Антиципація як психологічний феномен в його різноманітних формах має універсальне значення для всіх сторін діяльності людини [7]. Для людини типовим є не тільки відображення теперішнього, не тільки збереження минулого, але й активне оволодіння перспективою майбутнього.

Діяльність людини має цілеспрямований характер, що виступає на початку діяльності у свідомості людини як уявлення про очікувані нею результати, про майбутні зміни навколишнього оточення чи про результати власних дій. Всі ці образи майбутнього ґрунтуються на минулому досвіді та носять ймовірнісний характер. Саме прогноз є ланкою між оцінкою наявного стану об'єкта та організацією засобів й способів впливу на нього. Така взаємозалежність елементів призводить до розуміння прогнозу як основи регулювання поведінки та активності індивіда. Спрямованість в майбутнє, яка опосередкована минулим забезпечує свідому цілеспрямовану діяльність особистості.

На думку вченого І. Г. Батраченка, антиципація є темпорально-орієнтованою формою організації психічного, яка призначена для відображення, проектування, упередження та опредметнення майбутнього, а її поява, розвиток та функціонування зумовлені виокремленням структурно-психічних підсистем, що відображають реальність в рамках часових модусів — минулого (ретроспекція), теперішнього (презентоспекція), майбутнього (антиципація) [2].

В результаті теоретичного огляду було виявлено, що прогностична компетентність є відносно незалежною, автономною характеристикою особистості, тому можна вважати, що дана компетентність людини виступає внутрішньо-особистісним утворенням, що визначає спрямованість діяльності людини, її стратегії поведінки та стилі взаємодії з оточуючими.

Аналіз стану вивчення означеної проблеми показав, що на сьогодні проведена велика кількість емпіричних досліджень щодо встановлення фундаментальності поняття прогностичної компетентності у категоріальному апараті, добре усвідомлена функціональна здатність індивіда проектувати себе у майбутньому, але *недостатньо дослідженою залишається* специфіка ролі прогностичної спроможності на прояв та реалізацію ризикованої поведінки особистості, мало уваги приділяється з'ясуванню зв'язку анти-

ципаційної спроможності та її складових з різними формами ризикованої поведінки.

Мета статті полягає в перевірці припущення стосовно ролі рівня сформованості прогностичної компетентності у формуванні соціальної поведінки людини.

Завдання: розглянути підходи до розробки проблеми схильності до ризикованої поведінки та прогностичної компетентності, а також визначити роль останньої при реалізації ризикованих форм поведінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для проведення дослідження була залучена група з 215 осіб (108 чоловіків та 107 жінок), віком від 18 до 35 років: студенти (Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпропетровського державного хіміко-технологічного університету, Дніпропетровської державної аграрної академії та Національного університету біоресурсів і природокористування м. Києва), а також представники різних професій декількох підприємств України (м. Харків, м. Чернігів, м. Київ). Дана вибірка була визначена репрезентативною в контексті дослідження схильності до ризику, розширюючи при цьому погляд на природу та детермінанти останнього.

Було зроблено припущення про те, що чим вищий рівень сформованості прогностичної спроможності, тобто чим компетентнішою в прогнозуванні майбутнього є людина, тим меншим є рівень її схильності до ризикованої поведінки.

Для перевірки означеного припущення були застосовані наступні методики вивчення антиципаційної спроможності В. Д. Менделевича; домінуючих аспектів передбачення майбутнього Г. М. Малюченко, О. В. Каргіна, Н. Є. Шустова, М. А. Кісельова, а також методика діагностики схильності до ризику А. Г. Шмельова; тест-опитувальник якісних показників схильності до ризику О. П. Саннікової — С. В. Бикової; методика виявлення поведінкових орієнтацій при ризикованій поведінці «Самооцінка схильності до екстримально-ризикованої поведінки» М. Цукермана.

Статистична обробка даних здійснювалася за допомогою методу кластерного аналізу¹ (алгоритм К-середніх), досліджувані були розподілені на два кластери (за рівнем середніх значень прояву схильності до ризикованої поведінки). Рівень значущості розбіжностей між кластерами за середніми показниками оцінювався за допомогою *t* критерію Стьюдента. Більшість розбіжностей виявились статистично значущими при $p \leq 0,01$.

На рисунку 1 зображено розподіл досліджуваних на *дві групи*. Перший кластер об'єднав 103 досліджуваних з *високим* рівнем прояву показників за вимірюваними ознаками (1–10, 13, 22) та низьким рівнем (11–12, 14–24). Другий кластер — 112 досліджуваних, які виявили *низькі* показники за ознаками схильності до ризикованої поведінки (1–10, 13, 22) та високим рівнем (11–12, 14–24).

¹ Кластеризація була проведена за спостереженнями, тобто за обраними показниками диспозиційних та зовнішніх ознак особистості, котра схильна або не схильна до ризику. Кластеризація здійснювалася за нормованими показниками кожної із змінних (нормування встановлювалися для вибірки в цілому), загальна кількість змінних дорівнювала 87.

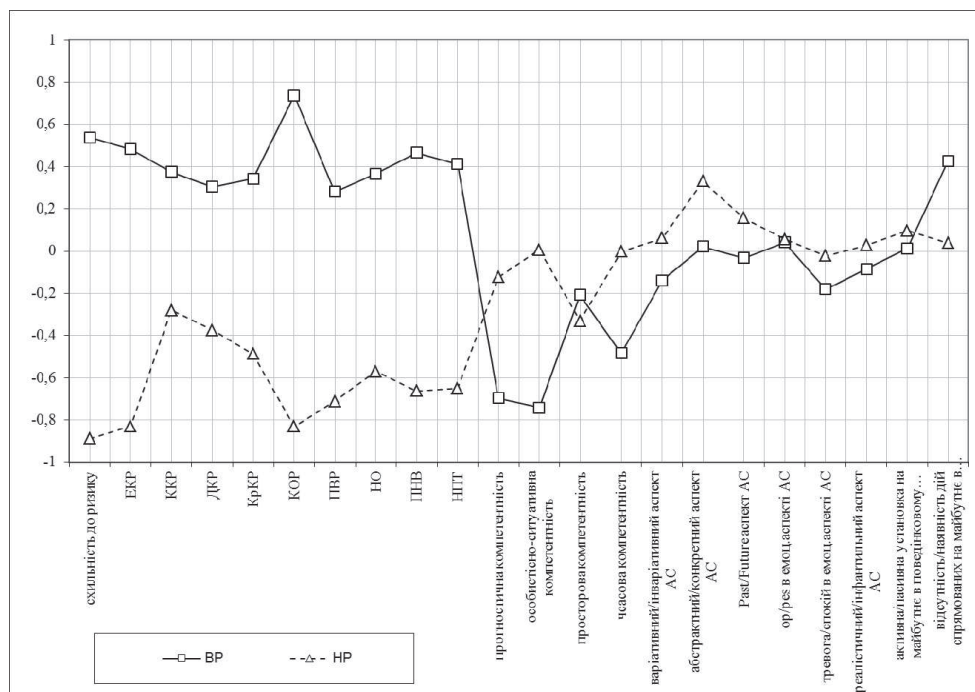

Рис. 1. Графічне зображення результатів кластеризації (2 групи) алгоритм К-середніх.

VP — високий рівень середніх значень змінних,
 HP — низький рівень середніх значень змінних

Стосовно компонентів ризику, то отримані дані співпадають з попередньо встановленими [3] закономірностями про те, що якісні показники схильності до ризику відображають психологічну сутність означеного феномену, яка виявляється у прагненні до ризику, й відрізняються характером емоційних переживань, пов'язаних з ризиком (*емоційний компонент*, $t=10,49$; $p \leq 0,01$); наявністю, а не змістом думок, роздумів, суджень, міркувань, що пов'язані з ризиком (*когнітивний компонент*, $t=3,26$; $p \leq 0,001$); проявами схильності до ризику в емоційній експресії, в висловлюваннях, в ризикових діях (*конативний компонент*, $t=8,89$; $p \leq 0,01$); проявами психічної активності, спрямованої на самоконтроль і саморегуляцію (*контрольно-регулятивний компонент*, $t=5,25$; $p \leq 0,05$). Отже, схильність до ризику (*КОР*, $t=13,41$; $p \leq 0,01$) як властивість особистості специфічно виявляється на всіх структурних рівнях індивідуальної організації, а значить має відношення до психологічної специфіки прояву ризикованої форми поведінки в соціальних контекстах.

Показники поведінкових орієнтацій в схильності до ризикованої поведінки виражають міру привабливості її основних поведінкових особливостей, зокрема, *пошук гострих відчуттів* (ПГР, $t=6,65$; $p \leq 0,01$), *нетерпимість одноманітності* (НО, $t=6,25$; $p \leq 0,01$), *пошук нових вражень* (ПНВ,

$t=7,62$; $p\leq 0,01$), *неадаптивне прагнення до труднощів* (НПТ, $t=7,43$; $p\leq 0,01$). Отримані дані можуть свідчити про те, що особам, схильним до ризикованої поведінки, притаманні орієнтації, що об'єднуються, на думку М. Цукермана, в єдину інтегральну властивість особистості — пошук гострих відчуттів. На наш погляд, саме пошук відчуттів повинен розглядатися, як особистісна риса, що може і виражається на поведінковому рівні у формі генералізованої тенденції схильності до ризику, пошуку раніше невідомих, різноманітних інтенсивних відчуттів та переживань, прагнення до фізичного ризику заради чуттєво-емоційного досвіду.

Загальний рівень сформованості *прогностичної компетентності* ($t= -4,15$; $p\leq 0,05$) та її основних складових: *особистісно-ситуативна компетентність* ($t= -5,24$; $p\leq 0,05$), яка пов'язана зі здатністю передбачати різні варіанти розвитку подій та підготуватися до них. Варто зазначити, що осіб, які не схильні до ризику, можна умовно віднести до типу особистості з «поліваріантним» прогнозуванням, тобто передбаченням кількох можливостей у розвитку ситуації й тим самим виявленням більшої підготовленості до несподіваних, непередбачуваних подій. Складова — *часова компетентність* ($t= -3,02$; $p\leq 0,05$) також має свою значимість для осіб, які не схильні до ризику, тобто прогнозування часу відображає здатність до розподілу та адекватного планування свого часу, що може бути охарактеризовано як хроноритмологічна спроможність, яка проявляється в адекватності розміщення себе у континуумі минуле — теперішнє — майбутнє та відповідно у побудові адекватних безпечних планів у часовому розподілі. Отримані результати можуть свідчити про те, що при досить високому рівні розвитку уявлення про майбутнє особистість має можливість чітко зважувати свої дії, аналізувати вчинки, своє минуле, бачити перспективи майбутніх дій, а, головне, це знати свої сильні та слабкі сторони, недоліки та позитивні якості, що робить її більш гармонійною та самокерованою в своєму існуванні та функціонуванні, й, відповідно, призводить до поміркованих дій.

Стосовно такого компоненту прогностичної компетентності як *просторова спроможність* ($t=0,79$), то значимих відмінностей між особами, які схильні до ризику та, навпаки, помірковані в діях, не знайдені, можливо, це пов'язано з тим, що просторове прогнозування забезпечує моторну преднастрійку (можливість змінювати рухи тіла в передбачуваному напрямку), орієнтацію в просторі, цей термін семантично близький терміну «сенсомоторне прогнозування», яке властиве в рівній мірі двом групам досліджуваних.

Не було встановлено значимих відмінностей між компонентами прогностичної спроможності, такими як — *варіативність/інваріативність*, *активна/пасивна установка на конструктивне майбутнє*, *тривога/спокій*, *оптимізм/песимізм*, *минуле/майбутнє в розвитку подій*, *зрілість/інфантильність*, що можливо пояснюється обумовленістю соціальними факторами та віковими особливостями досліджуваних. Проте були отримані значущі результати в когнітивному компоненті прогностичної спроможності за критерієм «*абстрактність/конкретність*» ($t= -2,03$; $p\leq 0,05$), було встановлено, що особи, які мають високий рівень прогностичної компетентності, схиль-

ні до конкретних змістів при побудові та передбаченні майбутніх подій, оскільки спираються на усвідомлений минулий досвід, який виявляється структурованим та поміркованим, а також в поведінкову компоненті прогностичної спроможності за критерієм «відсутність/наявність дій в актуальний момент, але спрямованих на майбутнє» ($t=2,03$; $p\leq 0,05$), що свідчить про факт існування у осіб, схильних до ризику, з відповідним низьким рівнем розвитку прогностичної компетентності, схеми дій, але орієнтованих лише на запит актуальної ситуації, при цьому ймовірно вони мають імпульсивний непоміркований характер.

Отже, схильність до ризику є певним засобом суб'єктивного підвищення рівня адаптованості суб'єкта до власного середовища, коли особистість не має уявлення про власні переконання, оцінку майбутніх подій, вчинків, результатів та тенденцій поведінки, які відіграють важливу роль в саморегуляції та самоорганізації особистості. Схильність до ризику та небезпеки за структурою та формуванням може бути представлена як прагнення й виступає тим джерелом, яке розширює можливості малофункціонуючої особистості. Наявність ситуації, що штовхає індивіда з низьким рівнем сформованості прогностичної компетентності на ризик, допомагає йому спрямувати активність на зміну умов зовнішнього середовища, але без випереджального прогнозу результатів таких дій. Саме прогнозування включає знання про майбутнє та мотивує індивіда на конструктивні прояви життєздійснення й, тим самим, забезпечує «підготовку» до подій, де випереджальна підготовка виступає «необхідністю» при адаптації до мінливих умов середовища, оптимальної саморегуляції поведінки й активної перетворюючої діяльності. Таким чином, компетентність в прогнозуванні є здатністю, яка виявляється та формується в діяльності й суспільно значущих умовах.

Висновки. У межах описаного емпіричного дослідження можна зробити загальний висновок, що передбачення результатів та наслідків власної поведінки (в тому числі й ризикованої) в значній мірі визначає, які рішення будуть прийняті людиною, що саме й яким чином вона буде чинити в тій чи іншій ситуації. Чим усвідомленіше майбутнє, тим більше є можливостей вплинути на його формування, але й тим важче — розпізнати. Тобто, це означає, що одним з найважливіших моментів на шляху до дослідження індивідуального різноманіття поведінки та діяльності є аналіз особливостей прогностичної компетентності майбутніх подій особистістю, а саме вміння прогнозувати й передбачати наслідки своїх дій, орієнтуватися і швидко моделювати нову програму своєї поведінки.

Крім цього, *перспективним* є дослідження різних рівнів актуалізації прогностичної компетентності як психічної функції окремих операцій в структурі особливої антиципаційної діяльності. Результати таких досліджень могли б бути додатковим доказом того, що антиципаційна компетентність дає можливість осмислення актуальної реальності, критичного сприйняття минулого досвіду та проектування особистих уявлень в майбутнє, що сприяє орієнтуванню, прогнозуванню свого життя та поміркованості поведінки.

Список використаних джерел та літератури

1. Базилевич Т. Ф. Антиципация в структуре действий различного замысла / Т. Ф. Базилевич // Психол. журн. — 1988. — Т. 9, № 3. — С. 121–131.
2. Батраченко І. Г. Антиципация як продукт еволюції / І. Г. Батраченко // Науковий вісник Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського. — 2009. — № 1. — С. 44–50.
3. Бикова С. В. Індивідуально-типологічні показники схильності до ризику: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / С. В. Бикова. — Одеса, 2008. — 22 с.
4. Вероятностное прогнозирование в деятельности человека / Под ред. И. М. Фейгенберга, Г. Е. Журавлева. — М.: Наука, 1977. — 391 с.
5. Исследование прогнозирования в психологии [Электронный ресурс]. — Спосіб доступу: URL: <http://belkon.ru/content/view/734/35/>
6. Корнилова Т. В. Риск и мышление / Т. В. Корнилова // Психол. журнал. — 1994. — Т. 15, № 4. — С. 20–32.
7. Ломов Б. Ф. Антиципация в структуре деятельности / Б. Ф. Ломов, Е. Н. Сурков. — М., 1980. — 279 с.
8. Ничипоренко Н. П. Феномен антиципационных способностей как предмет психологического исследования / Н. П. Ничипоренко, В. Д. Менделевич // Психол. журн. — 2006. — Т. 27, № 5. — С. 50–59.
9. Регуш Л. А. Психология прогнозирования: способность, ее развитие и диагностика / Л. А. Регуш. — Киев, 1997. — 88 с.
10. Сумина Н. Е. Взаимосвязи антиципационной состоятельности с личностными свойствами и их влияние на семейные взаимоотношения / Н. Е. Сумина // Психология. — Пермь, 2007. — № 14. — С. 14–17.
11. Сурков Е. Н. Процессы антиципации и их организация в деятельности человека: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / Е. Н. Сурков. — Л., 1985. — 37 с.
12. Шестопалова К. М. Особистісні чинники прогнозування майбутнього / К. М. Шестопалова // Вісник Дніпропетр. ун-ту. Сер. «Психологія». — 2010. — Т. 18, вип. 16, № 9/1. — С. 131–138.

References

1. Bazilevich T. F. Anticipacija v strukture dejstvij razlichnogo zamysla / T. F. Bazilevich // Psihol. zhurn. — 1988. — T. 9, № 3. — S. 121–131.
2. Batrachenko I. G. Anticipacija jak produkt evoljucii / I. G. Batrachenko // Naukovij visnik Pivdenoukr. derzh. ped. un-tu im. K. D. Ushins'kogo. — 2009. — № 1. — S. 44–50.
3. Bikova S. V. Individual'no-tipologichni pokazniki shil'nosti do riziku: avtoref. dis. ... kand. psihol. nauk: 19.00.01 / S. V. Bikova. — Odesa, 2008. — 22 s.
4. Verojatnostnoe prognozirovanie v dejatel'nosti cheloveka / Pod red. I. M. Fejgenberga, G. E. Zhuravleva. — M.: Nauka, 1977. — 391 s.
5. Issledovanie prognozirovanija v psihologii [Elektronij resurs]. — Sposib dostupu: URL: <http://belkon.ru/content/view/734/35/>
6. Kornilova T. V. Risk i myshlenie / T. V. Kornilova // Psihol. zhurnal. — 1994. — T. 15, № 4. — S. 20–32.
7. Lomov B. F. Anticipacija v strukture dejatel'nosti / B. F. Lomov, E. N. Surkov. — M., 1980. — 279 s.
8. Nichiporenko N. P. Fenomen anticipacionnyh sposobnostej kak predmet psihologicheskogo issledovanija / N. P. Nichiporenko, V. D. Mendelevich // Psihol. zhurn. — 2006. — T. 27, № 5. — S. 50–59.
9. Regush L. A. Psihologija prognozirovanija: sposobnost', ee razvitie i diagnostika / L. A. Regush. — Kiev, 1997. — 88 s.
10. Sumina N. E. Vzaimosvjazi anticipacionnoj sostojatel'nosti s lichnostnymi svojstvami i ih vlijanie na semejnye vzaimootnoshenija / N. E. Sumina // Psihologija. — Perm, 2007. — № 14. — S. 14–17.
11. Surkov E. N. Processy anticipacii i ih organizacija v dejatel'nosti cheloveka: avtoref. dis. ... d-ra psihol. nauk: 19.00.01 / E. N. Surkov. — L., 1985. — 37 s.

12. Shestopalova K. M. Osobistisni chinniki prognozuvannja majbutn'ogo / K. M. Shestopalova // Visnik Dnipropetr. un-tu. Ser. «Psihologija». — 2010. — Т. 18, vip. 16, № 9/1. — S. 131-138.

Бунас А. А.

аспирант

Днепропетровского национального университета имени Олеся Гончара

**ПРОГНОСТИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК СОЦИАЛЬНО
ЗНАЧИМОЕ СВОЙСТВО ЛИЧНОСТИ В ПРОЯВЛЕНИИ
СКЛОННОСТИ К РИСКОВАННОМУ ПОВЕДЕНИЮ**

Резюме

В настоящее время актуальным становится исследование такого поведения, которое связано с риском. В статье рассматривается феномен склонности к рискованному поведению как предмет научно-психологического изучения и как характеристика человеческого существования. В статье отражены результаты экспериментального исследования, целью которого было выявление роли уровня прогностической компетентности при реализации обдуманного поведения в контексте социального взаимодействия человека.

Ключевые слова: склонность к риску, рискованное поведение, личностные черты, прогностическая компетентность.

Bunas A. A.

post-graduate student

Oles Honchar Dnipropetrovsk National University

**PREDICTIVE COMPETENCE AS A SOCIALLY IMPORTANT
PROPERTY OF THE INDIVIDUAL IN THE MANIFESTATION
OF THE PROPENSITY TO RISKY BEHAVIOR**

Abstract

Background. Currently observed upsurge of interest in definition integrative place of the human predictive ability in general structure of mental reflection for provide the harmony of the mental world of man, that appears guarantee for successful own potential. So important is the problem of predicting the future and build it in the context risky behavior of the individual. **Objectives.** The paper verifies the assumptions about the role of forming predictive competence in shaping social behavior that stipulate individual behavior regulation in the process of life and influence on his/her achievement of success as to adaptation of social interaction conditions.

Method. cluster analysis method was carried out with the help of K-means algorithm on a **sample** of 215 persons (108 men and 107 women), 18-35 years old. In the result of data processing, there were defined groups with different levels of manifestation of represented features.

Results. The obtained results show that prediction results and consequences of their own behavior (including risk) largely determines the decisions to be taken by the person that it is and how it will do in a given situation. The more conscious future, the better this opportunity influence on its formation, but also the more difficult to recog-

nize. **Conclusions.** The risk activity may be characterized as certain type of adjustment to emerging conditions of situation, search of decisions and ability to use subjective experience in the process of solution.

Key words: risky behavior, predictive competence, personality, anticipation.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2014